

VALTIONEUVOSTON ASETUS VAPAA-AJANKALASTUKSEN SAALISILMOITUKSESTA

1. Yleistä

Vuoden 2016 alusta voimaan tulleen kalastuslain tarkoituksena on parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon perustuen järjestää kalavarojen ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä käyttö ja hoito siten, että turvataan kalavarojen kestävä ja monipuolinen tuotto, kalakantojen luontainen elinkierto sekä kalavarojen ja muun vesiluonnon monimuotoisuus ja suojelu. Koko kalastuslain toimivuuden kannalta on olennaista varmistaa tarvittava laadukas tieto kalakannoista ja kalastuksesta.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan vaelluskalojen Nousu-ohjelmaa jatketaan ja laajennetaan ohjelma koskemaan myös alasvaellusta ja seurantaa. Lisäksi todetaan, että hallitus parantaa vaelluskalojen elinolosuhteita muun muassa ennallistamalla virtavesiä. Hallitusohjelman vaelluskalataavoitteiden toteuttaminen vaatii tietoa vaelluskalakannoista. Etenkin seurantaan liittyvä kirjaus edellyttää toimia, joiden avulla vaelluskalakantojen elvyttämiseksi tehtyjen toimenpiteiden tuloksellisuutta voidaan tarkastella. Kalastajilta saadut saalitiedot tukevat hallitusohjelman toteuttamista ja etenkin toimenpiteiden tuloksellisuuden seurannan järjestämistä.

Tällä hetkellä tilanne on sellainen, että vapaa-ajankalastuksen saalis- ja pyyntitietoja ei ole riittävästi saatavissa kalastuksen ohjaamistarpeisiin eikä vaelluskalakantojen elvytystoimenpiteiden tuloksellisuuden seurantaan. Erityisesti harvemmin saaliiksi saaduista lajeista ei ole riittävästi tietoa, koska kalastustiedusteluiden avulla saatavat tiedot harvalukuisista saalislajeista ovat epätarkkoja. Kuitenkin kalastuksen sääntelyn näkökulmasta niiden osalta tietotarve on suurta, sillä monet lajeista, etenkin vaelluskaloista, ovat uhanalaisia tai heikentyneitä.

Luonnonvarakeskus tekee kahden vuoden välein vapaa-ajankalastus-tilastotutkimuksen, jonka tiedot perustuvat väestörekisteristä poimittuun 11 000 henkilön otokseen ympäri Suomea. Tutkimus tehdään postikyselyinä. Lisäksi osa postikyselyihin vastaamattomista haastatellaan puhelimitse. Kyselyllä selvitetään erityisesti kalastajamääriä, heidän saaliitaan sekä käytettyjä pyydyksiä. Tutkimuksen tulokset antavat verrattain hyvän yleiskatsauksen siitä, millaista vapaa-ajankalastus Suomessa on, mutta tiedot eivät ole riittävän tarkkoja, jotta niiden avulla saataisiin kattavaa kuvaa alueellisista kalakannoista ja niiden tilasta. Koska vapaa-ajankalastuksen saalistiedot eivät ole riittävän tarkkoja valtakunnallisten tai alueellisten kalastuksen säätelytoimenpiteiden tekemiseen, eivätkä kalakantojen tilan seurannan tarpeisiin, on katsottu tarpeelliseksi säätää vapaa-ajankalastuksen raportointivelvoitteesta.

Kalastuslain 62 a §:n 3 momentissa valtuutetaan valtioneuvosto antamaan asetuksella tarkemmat säännökset vapaa-ajankalastuksen saalisilmoitukseen liittyvistä yksityiskohdista. Näitä yksityiskohtia ovat kalalajit ja –kannat, joista saalisilmoitus on tehtävä sekä pyyntialueen, kalastusvälineen, kalan koon, mahdollisen eväleikkauksen ilmoittaminen sekä ilmoituksen maantieteellinen soveltamisala, muoto, sisältö ja ilmoituksen tekemisen määräaika. Ilmoitetut tiedot kootaan saalisrekisteriin, jota hoitaa ja ylläpitää Luonnonvarakeskus. Saalisrekisteristä on säädetty kalastuslain 62 a §:ssä.

Saalisrekisterin tietojen kerääminen on tarkoitus toteuttaa Omakala –mobiilipalvelun sekä verkko- ja puhelinpalvelun tai paperisen lomakkeen avulla. Omakala –mobiilipalvelu lanseerattiin kalastajien käyttöön 8.6.2022 ja kalastajat ovat saaneet käyttää palvelua vapaaehtoisesti ja kertoa toiveistaan palvelun asiakaslähtöiselle kehittämiselle. Muut ilmoituskanavat on suunniteltava ja otettava käyttöön, kun asetuksen edellyttämät tiedot saadaan vahvistettua. Omakala- palvelussa ilmoitusvelvollisuuden alaiset tiedot merkitään pakollisesti ilmoitettaviksi. Tällä hetkellä ne ovat vapaaehtoisesti ilmoitettavia tietoja.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Tavoitteet

Esitettävällä valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin vapaa-ajankalastuksessa kalastuslain 62 a §:n nojalla tehtävän saalis- ja pyyntitietojen ilmoituksen sisällöstä ja ilmoituksen antamisen tavoista. Ilmoitettavat lajit ja kannat rajattaisiin vain niihin, joiden osalta tietoja ei saada muilla menetelmillä. Vapaa-ajankalastuksessa harvemmin saatujen lajien osalta tiedot ovat tällä hetkellä epävarmoja ja niiden osalta tiedon tarve kalastuksen sääntelyn ja kalakantojen kehityksen osalta on suurta. Kalastustiedusteluissa vastaajia harvemmin saatujen lajien osalta on vähän ja tietoa lajeista ja kannoista jää epätarkaksi. Erityisesti uhanalaisista ja heikentyneistä sekä laajan elinkierron omaavista vaelluskalakannoista tarvitaan nykyistä enemmän ja tarkempaa tietoa kalastuksen järjestämisen tueksi sekä vaelluskalakantojen elvytystoimenpiteiden tuloksellisuuden seuraamiseksi Yleisimmät saalislajit eivät kuitenkaan tulisi ilmoitusmenettelyn piiriin ja niiden osalta tietojen ilmoittaminen olisi jatkossakin vapaaehtoista.

Esityksen tavoitteena on tukea kalastuslain mukaista kalastuksen suunnittelujärjestelmää, jotta eri kalastusmuodoista ja kalalajeista saadaan tietoa sillä tarkkuudella, että voidaan muodostaa riittävä kuva kalastuksesta ja kalakannoista kalastuksen sääntelyn ja kalakantojen hoidon tarpeisiin. Tarkoituksena on saada ajantasaista tietoa kalakannoista asetuksessa mainittujen lajien ja kantojen osalta, jotta kalastuksen ohjaamista voidaan muuttaa kalakannoissa tapahtuneiden muutosten mukaan. Tavoitteena on saada kalastuksen sääntelystä sellaista, että kalastusta rajoitetaan vain, kun se on tarpeellista. Kalakantojen vahvistuessa myös sääntelyn ja rajoittamisen purkupäätösten perustelemiseen tarvitaan tietoa. Lisäksi tavoitteena on saada tietoa vaelluskalakannoissa, pääasiassa taimenen, lohien ja järvilohien, tapahtuneista muutoksista, jotta elvytystoimenpiteiden tuloksellisuutta voitaisiin seurata.

Esityksen keskeisenä ehdotuksena on, että saalis- ja pyyntitietojen ilmoitusvelvollisuus koskisi seuraavia kalalajeja ja -kantoja: lohi, järvilohi, taimen, ankerias, nieriä Kuolimossa ja Saimaalla sekä muualla Vuoksen vesistöissä ja harjus meressä. Näitä lajeja yhdistää se, että ne ovat joko uhanalaisia tai taantuneita ja niiden kalastukseen liittyy lajien kantojen elvyttämiseen tai kestävyiden turvaamiseen tähtävää erityissääntelyä, joka on toteutettu valtioneuvoston asetuksella kalastuksesta (1360/2015). Kaikki lajit kuuluvat myös luonnonsuojelulain 6 luvun 37 §:ssä säädetyin mukaisesti maa- ja metsätalousministeriön suojeluvastuulle.

Lisäksi saalisilmoitus koskisi myös kyttyrälohta, mutta sen osalta ilmoitettavat tiedot olisivat rajatummalla kuin muilla lajeilla.

3. Yksityiskohtaiset perustelut

3.1 Valtuussäännös

Asetus annettaisiin kalastuslain (379/2015) 62 a §:n kolmannen momentin nojalla.

Kalastuslain 62 a §:ssä säädetään (sellaisena kuin se on laissa 448/2022) vapaa-ajankalastuksen saalisilmoituksesta. Säännöksen mukaan jokaisen 16 vuotta täyttäneen vapaa-ajankalastuksen harjoittajan on tehtävä määräajassa ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvalla alueella saalisilmoitus saaliiksi saadusta kalasta, käytetystä kalastusvälineestä ja pyyntialueesta, jos se on tarpeen kyseisen lajin tai kannan kestävästä käytön ja hoidon suunnittelemiseksi sekä järjestämiseksi tai luontaisen elinkierron varmistamiseksi tai vieraslajin seurannan järjestämiseksi. Saalisilmoitus tehdään Luonnonvarakeskukselle. Saalisilmoitus on säännöksen mukaan tehtävä myös vapautetusta kalasta. Kalastusmatkailutilaisuuksien järjestäjä voi pykälän mukaan edellisestä poiketen ilmoittaa kalastusmatkakohtaisesti asiakkaan tai asiakasryhmänsä saaliin.

Pykälässä säädetään, että valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset kalalajeista ja -kannoista, joista saalisilmoitus on tehtävä sekä pyyntialueen, kalastusvälineen, kalan koon, mahdollisen eväleikkauksen ilmoittamisesta sekä ilmoituksen maantieteellisestä soveltamisalasta, muodosta, sellaisesta muusta teknisluonteisesta sisällöstä, jota ilmoitus edellyttää ja ilmoituksen tekemisen määräajasta.

Kalastuslain 3 §:n 2 momentin mukaan: ”Tämän lain ja sen nojalla annettujen asetusten säännöksiä on sovellettava myös valtakunnan rajalla oleviin vesistöihin, jos vieraan valtion kanssa tehdyn sopimuksen perusteella ei ole toisin säädetty.” Tornionjoen tai Näätämöjoen kalastussopimuksissa ei ole säädetty saaliiden ilmoittamisesta ja näin ollen tämän asetuksen maantieteellinen soveltamisala tulee ulottumaan näiden rajajokien vesistöihin.

3.2 Perustelut pykälittäin

1 § Ilmoitettavat kalalajit ja –kannat

Pykälässä säädettäisiin, mitä kalalajeja ja –kantoja ilmoitusvelvollisuus vapaa-ajankalastuksen saalisilmoitusvelvollisuus koskee. Ilmoitettavia lajeja olisi koko Suomessa asetuksen 4 §:ssä säädettyä aluerajausta lukuun ottamatta lohi, järvilohi, taimen, ankerias sekä kyttyrälohi. Harjus olisi ilmoitettava laji meressä ja nieriä Kuolimossa ja Saimaalla sekä muualla Vuoksen vesistössä. Vuoksen vesistö olisi karttaliitteenä numero 1.

Ilmoitusvelvollisuudella saadaan tietoa eri vesistöalueilla ja vesistön osissa kalastuksen sääntelytoimenpiteiden sekä muiden elvytystoimenpiteiden tuloksellisuudesta ja tarpeellisuudesta, joka etenkin laajan elinkierron omaavien vaelluskalakantojen osalta on tarpeen kyseisen lajin tai kannan kestävän käytön ja hoidon suunnittelemiseksi sekä järjestämiseksi tai luontaisen elinkierron varmistamiseksi. Lisäksi ilmoitusvelvollisuuden avulla on tarpeen kerätä tietoa uhanalaisten kalakantojen tilasta, jotta lajien luontainen elinkierto voidaan varmistaa.

Lajeista lohi, järvilohi, taimen, ankerias ja kyttyrälohi ovat vaelluskaloja, joiden elinkierto ulottuu laajalle alueelle. Taimenesta esiintyy myös paikallisia muotoja vaellusmuotojen lisäksi. Järvilohi, harjus meressä, ankerias sekä nieriän Saimaan kannat on luokiteltu äärimmäisen uhanlaisiksi. Taimenen merivaelteiset kannat sekä sisävesien leveyspiirin 67 alapuolella esiintyvät kannat ovat erittäin uhanalaisia. Leveyspiirin 67 yläpuolella esiintyvät sisävesien taimenkannat ovat silmälläpidettäviä. Itämeren lohikannat ovat vaarantuneita. Ilmoitusvelvollisuuden avulla saadaan aikaisempaa tarkempaa ja ajantasaisempaa tietoa edellä mainituista lajeista ja kannoista sekä niiden osuudesta eri pyyntivälineiden saaliissa. Tieto auttaa tarkemmin ajoitettujen ja alueellisesti kohdennettujen kalastusrajoitusten tekoa sekä mahdollistaa rajoitusten purkamisen silloin, kun kannat ovat osoittaneet olevansa tarpeeksi vahvoja.

Kyttyrälohen osalta on tarpeen seurata tämän vieraslajin leviämistä ja esiintymistä. Kyttyrälohta esiintyy muun muassa Näätämöjoessa.

Ilmoitusvelvollisuus koskee kalastuslain 62 a §:n mukaan myös vapautettuja kaloja. Vapaa-ajankalastuksella tarkoitetaan kalastuslain 4 §:n 19 kohdan mukaisesti virkistys- ja kotitarvekalastusta.

2 § Ilmoituksen muoto ja ilmoittamisen määräaika

Asetuksen 2 §:ssä säädettäisiin ilmoituksen tekemisen määräajasta, joka olisi neljätoista (14) vuorokautta ja siitä, että ilmoitus tulisi tehdä Luonnonvarakeskukselle sähköisen palvelun kautta tai Luonnonvarakeskuksen vahvistamalla lomakkeella, joka voisi olla paperinen tai sähköinen. Ilmoituksen voisi tehdä myös puhelimitse Luonnonvarakeskuksen määrittelemänä palveluaikana arkipäivinä. Luonnonvarakeskus voi suunnitella lomakkeen ja palvelun sellaiseksi, että kalastaja voi yhdellä lomakkeella voi ilmoittaa usean kalan tiedot samalta kalastusmatkalta, kunhan varmistutaan siitä, että kaikki ilmoitusvelvollisuuden alaiset tiedot ilmoitetaan. Kalastusmatkailuyrittäjien käyttöön tulee suunnitella oma lomakkeensa.

Ilmoituksen tekemisen määräajan määrittelemisen olisi tärkeää saalisilmoitusten valvonnan kannalta, jotta voitaisiin varmistua siitä, että ilmoituksia ei laiminlyödä ja jotta saalisrekisteriin saataisiin mahdollisimman ajankohtaista tietoa. Ajankohtaisen tiedon myötä olisi mahdollisuus reagoida kalakantojen tilaan nopeammin.

Sähköisellä palvelulla tarkoitettaisiin Omakala-mobiilisovellusta ja internetiä. Ilmoitus tulisi tehdä Luonnonvarakeskuksen määrittelemässä muodossa sähköisesti siten, että tiedot saadaan mahdollisimman sujuvasti ja oikeassa muodossa saalisrekisteriin.

Vaikka ilmoituksen voisi tehdä sähköisesti melko nopeastikin, katsotaan neljätoista vuorokautta kohtuulliseksi ajaksi, jotta myös paperisesti tehtävän ilmoituksen tekemiseen olisi riittävästi aikaa.

3 § Ilmoituksessa annettavat tiedot

Asetuksen 3 §:ssä säädettäisiin saalisilmoituksen sisällöstä tarkemmin, eli mitä tietoja ilmoitukseen kirjataan. Näitä olisivat: kalastajan nimi, syntymäaika ja osoite, pyydystetyn tai sivusaaliina saadun kalan laji, kalan pituus, tieto kalan rasvaevästä, pyyntipäivämäärä, pyyntiväline ja pyyntialue sekä tieto kalan mahdollisesta vapauttamisesta.

Kalastajan nimi, syntymäaika ja osoite tarvitaan, jotta voitaisiin varmuudella yksilöidä ilmoittaja mahdollisissa jälkikäteisissä valvontatilanteissa. Yksityiskohtaiset tiedot saaliista ja pyyntitapahtumasta tarvitaan riittävän luotettavan tutkimustiedon saavuttamiseksi kalastuksensääteilytoimenpiteiden ja kalaston hoitotoimenpiteiden suunnittelua ja toimivuuden seurantaa varten. Tehdyt saalisilmoitukset siirtyisivät Luonnonvarakeskuksen saalisrekisteriin siten, että saalis- ja pyyntitiedot pidettäisiin henkilötiedoista erillään. Lisäksi saalisilmoitusten paikkatiedot karkeistettaisiin Luonnonvarakeskuksen tietojärjestelmässä siten, että täysin tarkka pyyntipaikka ei olisi nähtävillä muille kuin kalastajalle itselleen. Paikkatiedon tarkkuuden osalta poikkeuksen muodostaisivat ne tiedot, joissa kalastaja on selkeästi antanut vapaaehtoisesti valtuuden tarkan paikan rekisteröimiseen. Tarkkoja saaliinsaantipaikkoja ei kuitenkaan annettaisi julkisuuteen, koska ilmoitusvelvollisuuden alaiset lajit ja kannat ovat kyttyrälöhta lukuun ottamatta taantuneita ja uhanalaisia ja kalastuspaikkojen julkitulo aiheuttaisi lisääntyntä kalastuspainetta niihin.

Kalastuksensääntelyn ja pyynnin ohjaamisen näkökulmasta saadun kalalajitiedon ohella pyyntivälinetiedot, kalan kokotiedot ja pyynnin ajankohdan tiedot ovat oleellisia. Kalastuksensääntely voi kohdistua kalalajiin, -kantaan, kalastusajankohtaan, kalastuspaikkaan, pyyntivälineeseen tai kalan kokoon. Tieto saaliiksi saadun lohikalan rasvaevän olemassa olosta tai puuttumisesta kertoo, onko kala istutettu vai luonnossa syntynyt. Rasvaevällisten kalojen esiintyvyys kertoo luonnon lisääntymisen onnistumisesta ja rasvaevättömien kalojen esiintyminen puolestaan istutustoiminnan tuloksellisuudesta.

Kalastusmatkailutilaisuuksien järjestäjä voi tehdä saalis- ja pyyntitietoilmoituksen asiakkaansa tai asiakasryhmänsä puolesta kalastusmatkakohtaisesti. Pykälän toisessa momentissa säädettäisiin, että kalastajien henkilötietoja ei tällöin olisi tarve ilmoittaa. Kalastusmatkailuyrittäjillä on usein asiakkaina ulkomaalaisia ryhmiä sekä suomalaisia yritysasiakasryhmiä, joilla on usein vähäisemmät valmiudet itse tehdä saalisilmoituksia mm. lajin tunnistuksen osalta. Kalastusmatkailuyrityksen palveluun on luontevaa liittää myös saalisilmoituksen tekeminen ja samalla varmistetaan luotettavien kalastus- ja pyyntitietojen ilmoittaminen Luonnonvarakeskukselle.

Kolmannessa momentissa säädettäisiin ilmoituksen tekemisestä silloin, kun kala olisi vapautettu. Vapautetusta kalasta tulisi ilmoittaa pituus 5 cm:n tarkkuudella tarkan pituuden sijaan, jotta kala voidaan vapauttaa mahdollisimman nopeasti ja aiheuttamatta sille vahinkoa.

Viimeisessä momentissa säädettäisiin kyttyrälöhisaliin ilmoittamisesta. Kyttyrälöhen osalta tulisi ilmoitettavaksi vain kalastajan nimi, osoite ja syntymäaika sekä pyyntipäivämäärä ja pyyntialue sekä kalojen lukumäärä. Kyttyrälöheen ei, vieraslajin ollessa kyseessä, ole tarpeen kohdistaa sellaisia kalastuksen

sääntelytoimenpiteitä kuin muihin 1 §:ssä mainittuihin lajeihin, joten sen osalta riittää rajoitetummat tiedot kuin muista lajeista.

4 § Pyyntialueen ilmoittaminen

Pykälässä säädettäisiin pyyntialueen ilmoittamisesta. Sisävesistöissä saalis ilmoitettaisiin järven, joen tai puron tarkkuudella. Lisäksi ilmoitettaisiin kunta, jonka alueella pyynti on tapahtunut. Pienten vesistöjen osalta paikkatieto kuitenkin karkeistettaisiin saalisrekisteriin siirron yhteydessä laajempaan vesistöön, mutta samaan vesistöalueeseen. Ainoastaan silloin, jos kalastaja olisi antanut nimenomaisesti luvan tarkan kalastuspaikan rekisteröimiseen, olisi se mahdollista sisällyttää saalisrekisteriin. Kuntatieto olisi tarpeen samannimisten vesistöjen vuoksi, jotta saalistieto osattaisiin kohdentaa oikeaan vesistöön. Lisäksi suuremmista järvistä saataisiin alueellisesti tarkempaa tietoa kuntatiedon avulla. Esimerkkinä voidaan mainita Päijänne.

Itämerellä esitetään käytettäväksi kansainvälisen merentutkimusneuvoston (ICES) käyttämiä tilastoruutuja pienruutujen (50 kertaa 50 km) osalta. Tilastoruudut ovat jo käytössä kaupallisen kalastuksen saaliin seurannassa ja niitä käyttämällä saataisiin kokonaiskuva saalis- ja pyyntitiedoista koko merialueella. Pienruudut ovat asetuksen liitteinä numerot 2-4.

Tornionjoella saalis ilmoitettaisiin vyöhykkeittäin ja kunnittain karttaliitteen 5 mukaisesti. Tornionjoella on ollut pitkään LUKE:n seuranta lohisaaliista ja tarkoituksena on pyrkiä säilyttämään tietojen vertailukelpoisuus aikaisempiin tietoihin sekä rajajoen kalastuksen sääntelyyn tarvittavien tietojen tarkkuustaso.

5 § Ilmoituksen maantieteellinen soveltamisala

Pykälässä säädettäisiin, että asetusta sovellettaisiin kalastuslain 2 §:ssä tarkoitetuilla vesialueilla. Lisäksi säädettäisiin alueellisesta poikkeuksesta saalisilmoitusvelvollisuuteen, eli asetusta ei sovellettaisi Tenojoen rajajokiosuudella, lohennousualueella, eikä Tenon vesistön valuma-alueella, sillä kyseisellä alueella on käytössä oma saalisilmoitusjärjestelmänsä tiedon keräämiseksi, ja saalistiedot toimitetaan jo Luonnonvarakeskukselle. Tenojoen vesistön rajajokiosuudella, lohennousualueella ja valuma-alueella tarkoitettaisiin Suomen ja Norjan välisessä sopimuksessa kalastuksesta Tenojoen vesistössä (SopS 42/2017) ja sen liitteenä olevassa kalastussäännössä määritellyjä alueita. Alue kattaa rajajokiosuuden lisäksi myös merkittävän osan joen sivuvesistöistä.

Pykälässä on lisäksi katsottu tarpeen säätää Tornionjoella ja Näätämöjoella kalastettaessa ilmoitettavasta saaliista erikseen. Ilmoitus tehtäisiin Näätämöjoella Suomen puolella saadusta saaliista ja Tornionjoella Suomen puolella maihin tuodusta saaliista tai Suomen puolella harjoitettavasta kalastuksesta saadusta saaliista. Ilmoitus olisi lisäksi annettava Suomen puolella Tornionjokeen laskevista sivujoista saadun saaliin osalta karttaliitteen 5 aluerajojen mukaisesti.

6 § Voimaantulo

Asetus tulisi voimaan 1.1.2025.

4. Asian valmistelu

Asetuksen muutosesitys on valmisteltu maa- ja metsätalousministeriössä virkatyönä (ja se on ollut lausuntokierroksella x-x välisenä aikana). Ennen lausuntokierrokselle laittoa asetuksen sisällöstä eri ratkaisuvaihtoehtoilta on keskusteltu laajapohjaisessa kalastuslain toimeenpanon seurantaryhmässä kalastuslakiin esitetyjen muutosten yhteydessä. Seurantaryhmä on maa- ja metsätalousministeriön asettama

ja sen lisäksi on ryhmässä edustettuina ympäristöministeriö, ELY-keskukset, Metsähallitus, Luonnonvarakeskus, kalastusalan järjestöt laajasti, ympäristöjärjestöt sekä Energiateollisuus ry ja Saamelaiskäräjät.

5. Vaikutukset

Tietoon perustava kalastuksen sääntely on kalastuslain toimivuuden edellytys. Luotettaviin tietoihin perustuva sääntely ja kalakantojen hoito on myös kalastajien etu, jotta kalastusrajoituksia ei aseteta varovaisuusperiaatetta noudattaen vähäisillä tiedoilla laajemmiksi kuin on tarpeen. Lisäksi hoitotoimien tuloksellisuudesta ja kalakantojen tilan muutoksiin reagoiminen on tarpeen, on sitten kyseessä kantojen tilan parantuminen tai tilan heikentyminen. Etenkin vaelluskalakantojen elvyttämistoimenpiteiden suunnittelua ja tuloksellisuuden seurantaan varten tarvitaan kalastajilta kerättyä tietoa, jotta toimenpiteiden vaikuttavuutta voidaan arvioida ja seurata.

Esitys parantaisi tiedon saamista kalakannoista ja vapaa-ajankalastuksesta ja lisäisi kalastuksen ohjauksen ja sääntelyn sekä kalakantojen elvytystoimenpiteiden tietopohjaa sekä vaikutusten arviointia. Tutkimukselle ja viranomaisille tulisi paremmat mahdollisuudet kalastuksen alueellisten sääntelytarpeiden arviointiin ja alueellisten erityispiirteiden huomioon ottamiseen. Myös tiedon saamisen aikajänne lyhenisi ja hallinto voisi nopeammin reagoida kalakannoissa ja kalastuksessa tapahtuneisiin muutoksiin. Lisäksi vaelluskalakantojen elvytystoimenpiteiden tuloksellisuuden arvioinnin edellytykset paranisivat.

Tiedon tarve on suurinta uhanalaisten ja heikentyneiden kalakantojen sekä laajan maantieteellisen elinkierron omaavien lajien osalta, koska näiden lajien osalta myös kalastuksen sääntelytarve on suurinta. Tällaisia lajeja ovat muun muassa lohi, taimen, järvilohi, Vuoksen vesistön nieriä, harjus meressä ja ankerias sekä mahdollisesti vieraslaji kyttyrälohi. Esityksen avulla juuri näiden lajien ja kantojen saaliista, sivusaaliiksi joutumisesta ja esiintymisestä saataisiin lisätietoa.

Kalakantojen tiedon laadun ja kattavuuden parantaminen sekä sen tehokkaampi käyttö edistävät kalakantojen tilan seurantaan ja tarpeellisten toimenpiteiden parempaa kohdentamista. Positiivisiin vaikutuksiin vaikuttaa kuitenkin se, miten nopeasti ja tehokkaasti tieto kalakannoista saadaan siirtymään eri toimijoiden välillä, sekä siitä miten helposti tieto on käyttäjien saatavilla. Tiedon saatavilla oloon vaikuttaa tiedon laatu ja sisältö, sillä samalla kun tietoa on hyvä saada jaettavaa, on toisaalta tietoa myös joiltakin osin pidettävä salassa. Kalakantojen tiedon ajantasaisuus ja laadullisuus parantavat myös kansalaisten edellytyksiä harjoittaa kestävästä kalastuksesta sekä kalastajille suunnatun neuvonnan kohdentamista. Kalastajilta kerättyjen tietojen avulla voitaisiin myös kalastajille tuottaa seurantatietoja ja raportteja, joilla kalastajien tiedot kalakannoista ja kalastuksen vaikutuksesta niihin lisääntyvät.

Lohen, taimenen ja järvilohen osalta esitetty ilmoitusvelvollisuuden määräämismahdollisuus antaisi mahdollisuuden myös luonnossa syntyneiden kalojen ja eväleikkattujen istukkaiden saaliissa esiintymisen seuraamiseen. Viime vuosina kalataloudessa painopisteenä on ollut vaelluskalakantojen elvyttäminen ja niiden luontaisen lisääntymisen mahdollistaminen. Esitys antaisi aikaisempaa paremmat mahdollisuudet elvytystoimenpiteiden tulosten seurantaan sekä luonnon kalojen ja istukkaiden esiintymisen huomioon ottamiseen kalastuksen sääntelyssä. Esitys tukisi siten pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman kirjausta: ”vaelluskalojen Nousu-ohjelmaa jatketaan ja laajennetaan ohjelma koskemaan myös alasvaellusta ja seurantaan”.

Vaikutukset saamelaiseen kalastuskulttuuriin

Hallituksen esityksessä laiksi kalastuslain muuttamisesta (HE 285/2022 vp) on käsitelty kattavammin saalisilmoitusvelvollisuuden vaikutuksia saamelaiseen kalastuskulttuuriin. Vaikka tämän asetuksen soveltamisala ei ulotukaan saamelaisten kotiseutualueelle Tenjoelle ja sen sivuvesistöille, kuuluvat kuitenkin Näätämojoen ja Tornionjoen, sekä muut Ylä-Lapin saamelaisten kotiseutualan vesialueet asetuksen

maantieteellisen soveltamisalan piiriin, ja sitä kautta vaikutuksia tulee myös saamelaisen kalastuskulttuurin mukaiseen kotitarvekalastukseen.

Saamelaiseen kalastuskulttuuriin liittyvät perinteiset pyyntimuodot, kuten pato-, lohiverkko-, ja kulkutuskalastus, sekä vapakalastus ja siihen liittyvä kalastusmatkailutoiminta. Myös tieto pyyntipaikoista katsotaan kuuluvaksi saamelaiseen perinnetietoon ja tämä tiedon pysyminen salassa muilta kuin saamelaisyhteisöön kuuluilta on tärkeää saamelaisen kulttuurin kannalta.

Asetuksen keskeisin vaikutus saamelaiseen kalastuskulttuuriin olisi se, että kalastaessaan asetuksen soveltamisalan piiriin kuuluvalla alueella ja ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvaa kalalajia tai –kantaa, olisi myös saamelaisen kalastuskulttuurinsa harjoittamisesta saadusta saaliista tehtävä saalis- ja pyyntitietoilmoitus. Ilmoituksilla on kuitenkin tärkeä tehtävä tiedon välittäjänä tutkimuksen ja viranomaisten käyttöön ja ilmoituksista saadulla tiedolla mahdollistetaan myös kalastuksen avaaminen kalakantojen sen salliessa.

Kuten asetuksen 4 §:ssä on säädetty, tarkkaa pyyntipaikkatietoa ei tulla pakollisena keräämään, vaan pyyntialueet on tarkoin määritelty ja lisäksi Luonnonvarakeskus karkeistaa pyyntialuetietoja. Näillä menetelmillä suojataan muun muassa saamelaiseen perinnetietoon kuuluvia pyyntipaikkatietoja ja niiden salassa pysymistä. Saaliin ilmoittaminen kerätään vapaa-ajankalastusta koskevaan rekisteriin, josta säädetään kalastuslain 94 §:ssä. Rekisterissä tietoja ei luokitella, säilytetä eikä käsitellä siten, että saamelaisten kalastuksesta tai perinteisistä pyyntipaikoista muodostuisi oma tietovarantonsa.

Vaikutukset Luonnonvarakeskuksen toimintaan

Asetuksen nojalla ilmoitettavat saalis- ja pyyntitiedot ilmoitettaisiin Luonnonvarakeskukselle. Luonnonvarakeskus taltioisi saaliit kalastuslain 94 §:n mukaiseen vapaa-ajankalatalouden saalisrekisteriin. Rekisteriin merkitään kalastuslain 62 a §:ssä tarkoitetun saalisilmoituksen perusteella kalastajan nimi ja osoitetiedot tai kalastusmatkailutilaisuuden järjestäjän nimi ja osoitetiedot, tiedot pyydetyistä kalasta, pyyntiväline, päivämäärä ja pyyntialue. Luonnonvarakeskuksen on kalastuslain mukaan säilytettävä rekisteriin tallentamansa henkilötiedot erillään muista rekisterissä säilytettävistä tiedoista. Henkilötietoja saavat käsitellä tunnisteellisessa muodossa ainoastaan ne Luonnonvarakeskuksen henkilöt, joiden tehtävien suorittamiseksi se on välttämätöntä ja Luonnonvarakeskuksen on nimettävä nämä henkilöt tai määriteltävä tehtävät.

Saalis- ja pyyntitietojen ilmoitusten vastaanottaminen työllistää Luonnonvarakeskusta erityisesti saalis- ja pyyntitietojen ilmoitusvelvollisuuden käynnistyessä. Tietojen ilmoittamisvelvollisuus olisi kalastajille uusi velvoite ja kaikilla kalastajilla ei ole mahdollisuutta ja halukkuutta ilmoittaa ilmoitusvelvollisuuden alaisia tietoja Omakala -mobiilisovelluksen avulla, vaan tietoja tulisi Luonnonvarakeskukselle usean eri kanavan kautta. Lisäksi kalastajat kaipaavat aluksi opastusta ilmoitusten tekoon. Luonnonvarakeskuksen tulisi ilmoitusvelvollisuuden käynnistyessä resursoida ilmoitusten vastaanottaminen riittävästi ja pyrkiä järjestämään vastaanotto sellaiseksi, että kynnys sähköiseen saalis- ja pyyntitietojen ilmoittamiseen olisi mahdollisimman matala. Yhteistyössä kalastusjärjestöjen ja muiden kalatalouden toimijoiden kanssa tulisi aikaan saada kattava asiasta tiedottaminen.

Toisaalta voidaan nähdä, että ilmoituksista kertyy Luonnonvarakeskukselle tietovaranto, jota voidaan käyttää tutkimuksessa hyödyksi arvioitaessa kalakantojen ja kalastuksen kehittymistä. Toisaalta on nähtävä, että ilmoitusvelvollisuus koskee vain rajallista määrää lajeja ja yleisimmät vapaa-ajankalastuksessa saatavat lajit eivät ole sen piirissä.

Vaikutukset yritystoimintaan

Ilmoitusvelvollisuus on kalastuslaissa kalastusmatkailuyritysten asiakkaiden saaliin osalta kirjattu siten, että kalastusmatkailutilaisuuksien järjestäjä voi ilmoittaa kalastusmatkakohtaisesti asiakkaan tai asiakasryhmänsä saaliin. Yrittäjä voi siten asiakkaansa kanssa sopia, miten saalis- ja pyyntitietojen ilmoittamisessa menetellään tai pyytää asiakkaitaan ilmoittamaan saaliinsa omatoimisesti. Lisäksi ilmoitusvelvollisuuden alaisiksi esitetyt

lajit eivät edusta valtalajeja kalastusmatkailuyritysten asiakkaiden saalislajeissa. Edellä mainitusta syystä asetuksen ei katsota aiheuttavan kalastusmatkailuyrityksille vähäistä suurempaa hallinnollista taakkaa.

6. Laintarkastus

Asetusehdotus on tarkastettu oikeusministeriön laintarkastusyksikössä.